

1. ULUSLARARASI ENERJİ AJANSI

1.1 Kuruluşu ve Amaçları

Uluslararası Enerji Ajansı (International Energy Agency - IEA) özerk bir kurum olarak 15 Kasım 1974 tarihinde OECD'nin yapısı içinde kurulmuştur. IEA'nın **iki temel görevi** vardır. Bunlar, petrol arzındaki fiziki aksamalara karşı kolektif tedbirler yoluyla üyelerinin enerji arz güvenliğini geliştirmek ve 28 üye ülke ve diğer ülkeler için güvenilir, ekonomik ve temiz enerji sağlama imkanları üzerine saygın araştırma ve analizler gerçekleştirmektir.

Örgütün amacı, üye ülkelerin enerji, özellikle de petrol ile ilgili sorunlarına çözüm getirmektir. Bu ana amaca yönelik olarak;

- Üye ülkelerin petrole olan bağımlılıklarını azaltmak,
- Uluslararası petrol borsaları konusunda iletişimde bulunmak,
- Petrol piyasalarında istikrar sağlamak,
- Petrol şokunun etkilerine karşı üye ülkeleri korumak için faaliyetlerde bulunur.

Bu amaçlarla üye ülkeler belirli miktarlarda petrol stoku bulundurmaya kararlaşmışlardır.

1.2 Üyeleri ve Faaliyetleri

Örgütün başlıca organları Yürütme Kurulu, İdari Komite ve Sekreteryadır. Örgütün merkezi Fransa'nın başkenti Paris'tedir.

IEA'nın üye ülkeleri Almanya, ABD, Avusturya, Avustralya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Güney Kore, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada, Lüksemburg, Macaristan, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Türkiye, Yeni Zelanda,, ve Yunanistan'dır.

Uluslararası Enerji Ajansı Merkezi'nin faaliyetleri istihdam, sanayi sektörlerinde uluslararası işbölümü, teknoloji ve endüstrileşme, sosyal kalkınma ve demografi gibi temel kalkınma sorunları ile ilgili araştırmaları içermektedir. Merkez, kalkınma sorunları ile uğraşırken OECD'nin diğer kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği yapar.

2. DÜNYA ENERJİ RAPORU 2013

Uluslararası Enerji Ajansı, 2013 yılı Dünya Enerji Raporu'nu (World Energy Outlook) açıklamıştır. Raporda petrol ağırlıklı veriler ve değerlendirmeler ağırlıklı olmasına karşın, dünya enerji piyasasında hakkında da bilgi edinilebilmektedir.

2.1 Hızla Değişen Enerji Dünyasına Genel Bakış

Enerji sektöründeki birçok temel ilke değişmektedir. Büyük ithalatçılar ihracatçı haline gelirken, uzun süredir enerji ihracatçısı olarak görülen ülkeler küresel talep artışının önde gelen merkezlerine dönüşmektedir. Küresel enerji piyasasındaki gelişmeleri öngörebilenler bir adım öne geçerken, bu konuda başarısız olanlar yanlış politika ve yatırım alma riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Enerji talebinde ağırlık Çin, Hindistan ve Orta Doğu ülkeleri başta olmak üzere, küresel enerji kullanımlarını üçte bir oranında artıran yükselen ekonomilere kaymaktadır. Yeni Politikalar Senaryosu kapsamında, **Çin'in 2020 yılına kadar Asya'da hakim konumda yer alacağı, bu tarihten sonra ise ekonomik büyümedeki öncü konumunu Hindistan'a devredeceği tahmin edilmektedir.**

Çin, dünyadaki en büyük petrol ithalatçısı konumuna yaklaşırken Hindistan'ın ise 2020'li yılların başında en gazla kömür ithal eden ülke konumuna gelmesi öngörülmektedir. Diğer taraftan ABD, 2035 yılında enerji ihtiyacının tümünü yerel kaynaklardan sağlama yolunda kararlı adımlarla ilerlemektedir. Tüm bu gelişmeler enerji ticaretinin Atlantik havzasından Asya Pasifik bölgesine doğru yer değiştireceğine işaret etmektedir.

Küresel sera gazı emisyonlarının üçte ikisinin kaynağı konumundaki enerji sektörü, iklim değişikliği ile mücadeleye yönelik hedeflerin gerçekleştirilmesinde kritik rol oynamaktadır. Hükümetler tarafından enerji verimliliğini artırmaya, yenilebilir enerji kullanımını desteklemeye, fosil yakıtlara sağlanan sübvansiyonları sınırlamaya ve bazı durumlarda karbon emisyonlarını fiyatlandırmaya yönelik olarak açıklanan tüm önlemlerin yaratacağı etkilere rağmen, **2035 yılında enerji kaynaklı CO₂ emisyonlarının %20 oranında artacağı öngörülmektedir. Bu durum, yeryüzünün uzun vadede 3,6° C seviyesinde bir ortalama sıcaklık artışı ile karşı karşıya kalabileceğini göstermektedir. Bu seviye, uluslararası düzeyde uzlaşılan 2° C hedefinin oldukça üzerinde kalmaktadır.**

2.2 Rekabet Edebilecek Enerji Kimde Var?

2011 yılından bu yana Brent petrolün ortalama fiyatı varil başına 110 dolar düzeyinde seyretmektedir. Fiyatların bu kadar uzun bir süre aynı düzeyde seyretmesi petrol piyasası tarihinde ender rastlanan bir durumdur. Ham petrol fiyatları dünyada görece eş düzeyde iken, diğer yakıt türlerinde bölgesel farklılıklar önemli ölçüde göze çarpmaktadır. Doğal gaz fiyatları arasındaki farklılıklar 2012 yılı ortasındaki aşırı seviyeye kıyasla düşmüş olmasına

karşın, ABD’de doğal gaz Avrupa ithalat fiyatının üçte biri, Japonya ithalatının ise beşte biri düzeyinde fiyatlarla alınıp satılmaktadır. Benzer biçimde elektrik piyasasında da fiyatlar bölgeden bölgeye değişkenlik göstermektedir. Japonya’da veya Avrupa’da ortalama bir endüstriyel tüketicinin elektriğe ödediği fiyat ABD’deki rakiplerinin ödediklerinin iki katını aşmakta, Çin’de ise bu rakam ABD’dekinin iki katına yaklaşmaktadır. Birçok ülkedeki çoğu sektörde, enerji rekabetçiliğinin değerlendirilmesinde görece düşük öneme sahiptir. Diğer taraftan enerji maliyetleri; kimya, alüminyum, çimento, demir-çelik, kağıt, cam ve rafineri gibi enerji yoğun sektörde -özellikle nihai ürünün uluslararası ticarete konu olduğu alanlarda- hayati önem arz etmektedir. **Enerji yoğun sektörler, dünya ölçeğinde sanayideki katma değerini beşte birini, sanayi istihdamının dörtte birini ve endüstriyel enerji kullanımının %70’ini teşkil etmektedir.**

Enerji fiyatlarındaki farklar sanayide rekabetçiliği, dolayısıyla da şirketlerin yatırım kararları ve stratejilerini etkilemektedir. Özellikle Asya’da olmak üzere, birçok yükselen ekonomide enerji yoğun ürünlere yönelik yerel talepteki güçlü büyüme, üretimin hızla artmasına (ve ihracatın genişlemesine) yol açmaktadır. Ancak görece enerji maliyetleri, diğer bölgelerde gelişmelerin şekillenmesinde daha etkin bir rol oynamaktadır.

2.3 Ekonomiye Enerji Desteği Arayışı

Ülkeler enerji piyasalarının daha verimli, rekabetçi ve birbirine bağlı olmasını sağlayarak fiyatların etkisini azaltabilirler. Enerji verimliliğinde ortaya çıkan yeni yaklaşım rekabet gücünün iyileştirilmesinin çok ötesinde faydalar sağlayacaktır. Verimliliğin artırılmasına yönelik tedbirler, sanayide maliyetleri düşürmenin yanı sıra, enerji gitarlarının hane bütçesine olan etkisini azaltmakta (Avrupa Birliği ülkelerinde hane harcamaları içerisinde enerjinin payı çok yüksek seviyelere ulaşmıştır) ve enerji ithalatının sebep olduğu maliyet yükünün hafifletilmesine katkı sağlamaktadır.

IEA’nın “Dünya Ekonomi Raporu” Ana Senaryosuna göre enerji verimliliğinin ekonomik potansiyelinin üçte ikisi halen değerlendirilmeyi beklemektedir. Bu çerçevede, enerji verimliliği yatırımlarının önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik önlemlere ihtiyaç duyulmaktadır. 2012 yılında 544 milyar dolara ulaştığı tahmin edilen fosil yakıtlara yönelik sübvansiyonların kaldırılması bu önlemlere dahildir.

2013 yılı Haziran ayında yayınlanan “Enerji-İklim Haritasını Yeniden Çizerken” başlıklı özel raporda, ekonomik büyümeyi engellemeksizin 2020 yılına kadar sera gazı emisyonlarındaki artışı durdurmayı sağlayacak dört faydacı uygulama önerisi ortaya koymuştur. Söz konusu öneriler;

- ✓ Enerji verimliliğinin iyileştirilmesi,
- ✓ Verimliliği en düşük seviyedeki kömür santrallerinin inşasının ve kullanımının

sınırlandırılması,

- ✓ Petrol-doğalgaz arama ve üretim faaliyetlerinden kaynaklanan metan gazı emisyonlarının azaltılması ve
- ✓ Fosil yakıtlara yönelik sübvansiyonların gözden geçirilmesini içermektedir.

Diğer taraftan hükümetler 2012 yılında 100 milyar doları aşan, 2035 yılında ise 220 milyar doları bulması beklenen yenilenebilir enerji teşviklerinin yapısını şekillendirirken özenli davranmalıdırlar.

2.4 Rüzgar, Güneş, Kömür ve Doğalgaz ile Elektrik Üretimi

2035 yılına kadar olan süreçte elektrik üretimi sektöründeki artışın yarısına yakınının yenilenebilir enerji kaynaklarından geleceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede rüzgâr ve güneş enerjisi gibi kaynakların yenilenebilir enerjideki büyümenin %45'ini oluşturacağı öngörülmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen enerji miktarı küresel elektrik üretimi bileşeni içerisinde %30'un üzerine çıkmıştır. Bu oranın birkaç yıl içerisinde doğal gazı geride bırakması ve **2035 yılı itibarıyla hali hazırda elektrik üretiminde en fazla kullanılan yakıt olan kömür ile neredeyse eş düzeye ulaşması beklenmektedir.**

Ekonomik gelişmeler ve belirlenen politikalar kömür ve doğal gaz piyasalarının durumunu temel belirleyicisi konumundadır. Elektrik üretiminde kömür, birçok bölgede, doğal gaza kıyasla daha ucuz bir seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan; verimliliği artırmaya, yerel düzeyde hava kirliliğini azaltmaya ve iklim değişikliği ile mücadeleye yönelik siyasi müdahaleler uzun vadeli beklentilerin şekillenmesinde belirleyici rol oynamaktadır.

Çin'in toplam enerji kullanımında kömürün payını azaltmaya yönelik planlar ortaya koyan politikaları, ülkenin halin hazırdaki kömür kullanım düzeyinin dünyasının geri kalanının toplamı ile eşdeğer olduğu düşünüldüğünde, büyük önem taşımaktadır. **2035 yılı itibarıyla küresel ölçekte kömür talebinin %17 oranında artacağı, bu artışın üçte ikisinin ise 2020 yılı itibarıyla gerçekleşeceği öngörülmektedir.** Kömür kullanımı OECD ülkelerinde düşerken, başta Hindistan, Çin ve Güneydoğu Asya ülkeleri olmak üzere, OECD üyesi olmayan ülkelerde artış göstermektedir. Hindistan, Çin ve Endonezya kömür üretimindeki büyümenin %90'ını oluşturmaktadır.

Piyasa koşulları dünyanın farklı bölgelerinde büyük ölçüde değişkenlik göstermektedir. Ancak diğer fosil yakıtlar ile kıyaslandığında, esnekliği ve çevresel faydaları dolayısıyla, doğal gazın uzun vadede gelişme göstermesi öngörülmektedir. Doğal gaz piyasasında en güçlü büyüme yükselen ekonomilerde kendini göstermektedir. Bu çerçevede, 2035 yılında doğal gaz kullanımının 4 kat artması beklenen Çin ve Orta Doğu ülkeleri öne çıkmaktadır.

3. ENERJİ RAPORUNDA TÜRKİYE

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) tarafından hazırlanan "World Energy Outlook" raporunun Türkiye tanıtımında ise Türkiye'nin Kuzey Irak'ta enerji konusunda yaptığı yatırımların cari açık için çok büyük bir adım olduğu ve cari açığın Türkiye için çok büyük bir sorun teşkil ettiği belirtilmektedir.

Türkiye'nin **2013 yılı enerji ithalat faturasının 60 milyar dolar civarında olduğu ve bu rakamın 2020 yılında 80 milyar dolara dayanacağını kaydedilmiştir.** Bu nedenle Türkiye'nin mutlaka alternatif projeler üretmesi gerektiğine vurgu yapılmış ve bunlardan bir tanesinin de Irak olduğunu ifade edilmiştir.

Türkiye'nin Irak'ın kuzeyi, güneyi ve merkeziyle yapacağı ticaretin doğal gaz anlamında önemli rahatlamalar getireceğine işaret edilerek, Erbil-Bağdat ve Ankara arasında atılan olumlu adımların bir neticeye varacağı ve Türkiye'nin, Irak'ın en önemli enerji ortağı olarak gündeme geleceği belirtilmiştir.

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) Baş ekonomisti Fatih Birol, "Türkiye'nin önümüzdeki 5 yıl içinde dünyanın en önemli enerji kavşağı olabileceğini düşünüyorum. Bunun da 3 ayağı vardır. **Bunların başında** TANAP gelmektedir. Hem Türkiye hem Avrupa için çok önemli bir projedir. TANAP konusunda atılacak her adımın çok önemli olduğunu düşünüyorum. **İkincisi** ise Irak boyutudur. Irak ile ilişkilerin doğalgaz ve petrol anlamında daha üst seviye çıkarılması lazımdır. **Üçüncü** konu ise İsrail konusudur. Zira İsrail'in çok önemli doğalgaz potansiyeli vardır. Bu üç konu bir araya gelirse Türkiye'nin dünyanın en önemli enerji kavşağı olacağını düşünüyorum ama bunun için de elimizi çabuk tutmamız lazımdır." şeklinde bir ifade ile Türkiye'nin enerji konumunu belirtmektedir.

Bu bağlamda IEA'nın Türkiye yetkililerinin görüşlerine yer vermek de önem arz etmektedir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

5 yıl içinde enerji anlaşmaların yapılması gerektiği, aksi takdirde Türkiye'nin bu fırsatı kaçırmaya başladığı üzerinde durulmuş ve bu fırsatları ve potansiyeli gören ve faydalanmak isteyen tek ülkenin Türkiye olmadığı ifade edilmiştir.

Türkiye'de enerji politikası açısından önemli adımlar atıldığı anlatılmış, bu adımların en kısa zamanda nihai bir sonuç vermesi istenmiş ve Türkiye'nin çok önemli bir enerji kavşağı olarak dünya haritasında yerini alması gerektiği söylenmiştir.

Cari açığa karşı geliştirilebilecek en önemli politikalardan birinin nükleer enerjinin payının yükseltilmesi olduğunu vurgulanmakta, iki santral için kararlar verildiği belirtilerek, elektrik üretiminde nükleer enerjinin payının %20'ler civarına gelmesi ve daha dengeli bir tablo olması gerektiği ifade edilmektedir.

Türkiye'nin bir enerji adası olmadığı, aksine dünyadaki enerji alanındaki gelişmelerin

kendisini dikte ettiği bir ülke olduğu dile getirilerek bu nedenle de, enerji alanındaki küresel değişimleri iyi izlemesi gerektiği ve bu değişimlerin şu şekilde ifade edilebildiği belirtilmektedir:

Birincisi, önemli enerji aktörlerin rolleri değişmektedir. Enerji ithalatçısı Amerika, 2015'te, çok önemli bir doğalgaz ihracatçısı; Brezilya da 6. büyük petrol ihracatçısı olmaktadır;

İkincisi, önemli ihracatçı Ortadoğu ülkeleri, aynı zamanda da önemli enerji tüketicileri konumuna geliyordur;

Üçüncüsü, Doğu'dan Batı'ya doğru Küresel Enerji Kayması hızlanmaktadır. Çin, Hindistan, Rusya, Ortadoğu, gelişmiş OECD ülkelerinden daha fazla enerji tüketiyorlar ve enerjiye talebinin 2/3'ü Asya'dan gelecektir.

Dördüncüsü, Karbondioksit Emisyonları-Küresel İklim Değişikliği Sorunu'nda enerjinin oynadığı olumsuz rol, emisyonun 2/3'ünü oluşturmaya devam etmektedir. Enerji alanının meşruiyet sorunu azalmamaktadır.

Beşincisi, gaz, kömür ve petrolün enerji taleplerini karşılamadaki birinci sıra konumu devam etmekte ve hükümet yetkilileri kömür üretiminin artması için çalıştıklarını söylemişlerdir.

Altıncısı, Amerika'nın kaya gazından elde ettiği gaz ve petrol, ülke içi tüketim için kullanılmaktadır. Bu, aynı zamanda Ortadoğu bölgesinin petroldeki öneminin devam edeceği, petrol fiyatlarının düşmeyeceği anlamına da gelmektedir.

Yedincisi, yenilenebilir enerji alanında artış vardır ama yeterli değildir; bu alanın istenilen düzeyde gelişmesi için, devlet desteği ve katkısı çok önemlidir ve

Sekizincisi, dünya nüfusunun 1/5'inin elektriği yoktur, fakat bununla birlikte, özellikle Ortadoğu bölgesi olmak üzere, elektrik için ciddi düzeyde büyüyen talep vardır.

Son söz olarak ifade edilecek olan, enerji alanında taşların yer değiştirdiği ve enerji adası değil fakat bağımlısı olan Türkiye için, ekonomiden dış politikaya kadar, enerjinin, giderek kilit konuma yükseldiğidir.

KAYNAKLAR

Sabancı Üniversitesi, Uluslararası Enerji Ajansı 2013 Raporu

IEA/Fatih Birol: "Türkiye en önemli enerji kavşağı olacak"

<http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1477717-ieabirol-turkiye-en-onemli-enerji-kavsagi-olacak>

http://www.ekodialog.com/ekonomi_kurumlari/uluslararasi_enerji_ajansi.html